

اهمیت قرآن کریم از دیدگاه امام رضا(ع)

احمد عدالتیان از امام رضا(ع) احادیث بسیاری درباره قرآن کریم نقل شده و نقش قرآن در سیره رضوی و مناظرات ایشان بسیار پررنگ است. حسین بن احمد می‌گوید: امام رضا(ع) روزی درباره قرآن فرمودند «قرآن، ریسمان محکم خداوند و دستگیره استوار و راه روشن و مستقیم اوست که انسان سالک را به بهشت رهنمون می‌سازد و از ارزش و رونق نمی‌افتد، زیرا قرآن برای زمانی مخصوص و معین قرار داده نشده، بلکه حجت و دلیل و برهان خدای برای همه انسان ها در همه زمان هاست که هیچ‌گونه باطلی، نه از پیش رو و نه از پشت سر به سراغ آن نمی‌آید، زیرا از سوی خداوند حکیم و شایسته ستایش، نازل شده است» («عیون اخبار الرضا» ج ۲، ص ۲۸۶). امام در این سخن خود از آیات ۱۰۳ سوره آل عمران و ۱۵۳ سوره انعام استفاده می‌کنند که خداوند متعال می‌فرماید: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا، همگی به ریسمان خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید، و «وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ فَاتَّبِعُوهُ، این راه مستقیم من است، پس آن را پیروی کنید». بنابراین قرآن کریم، ریسمان محکم خداوند است که بیان‌کننده راه مستقیم و روشن الهی است و هر مسلمان باید در مسیر زندگی خود با کمک این ریسمان به سوی بالا حرکت کند. چنان‌که در حدیث دیگری، ابراهیم بن عباس می‌گوید: تمام گفتارها و جواب‌ها و شواهدی که امام رضا(ع) می‌آورد، همه از قرآن بود و ایشان هر سه شبانه‌روز یک ختم قرآن داشتند و می‌فرمودند: «به هیچ آیه‌ای نمی‌گذرم مگر اینکه در آن می‌اندیشم که مراد آن چیست و در چه موردی نازل شده است» (همان، ص ۴۲۰).

حکمت

پس کمک خدا کی می‌رسد؟

علیرضا وکیلی تقریباً همه ما این جمله را شنیده‌ایم: «هر چه دعا کردم، هنوز اتفاقی نیفتاده است». مادری که ماه‌ها برای درمان فرزندش دعا می‌کند، جوانی که مدت‌ها دنبال شغل می‌گردد، یا انسانی که برای اثبات حق خود در دادگاه یا محل کار تلاش می‌کند، گاهی از خودش می‌پرسد: «اگر خدا قرار است کمک کند، چرا این قدر طول کشیده است؟» این سؤال فقط سؤال امروز ما نیست، بلکه پرسشی است که در طول تاریخ، ذهن بسیاری از انسان‌ها را به خود مشغول کرده است.

امام سجاد(ع) در دعای چهاردهم صهیفه سجادیه، داعیی که هنگام روبه‌رو شدن با ظلم یا مشاهده ستم می‌خواندند، خداوند را این‌گونه توصیف می‌کنند: «يَا مَنْ قُوَّتُهُ نُفُوتُهُ مِّنَ الْغُفْلَانِ»، ای خدایی که یاری‌ات به ستم‌پدگان نزدیک است، «دقت کنیم، امام نفرمودند، یاری تو فوری است»، بلکه فرمودند «نزدیک است». این تفاوت، پیام مهمی برای زندگی ما دارد. ما معمولاً زمان را با ساعت و روز و ماه اندازه می‌گیریم؛ اما خداوند، حوادث را براساس حکمت اداره می‌کند. گاهی اگر نتیجه‌ای زودتر به دست بیاید، به ضرر خود ماست، گاهی هم باید شرایطی فراهم شود تا حق، به شکلی پایدار برگردد، نه موقت.

برای مثال، تصور کنید مدیری بدون تحقیق، به حرف یک نفر اعتماد کرده و شما را مقصر دانسته است. اگر همان روز بخواهید با عصبانیت واکنش نشان دهید، شاید اوضاع بدتر شود. اما چند روز بعد، با روشن شدن اسناد و واقعیت‌ها، حقیقت آشکار می‌شود. در این فاصله، احساس می‌کنید خدا کاری نکرده است، در حالی‌که شاید خداوند زمینه‌آشکار شدن حق را آرام‌آرام فراهم کرده باشد.

این نگاه، انسان را از عجله نجات می‌دهد. بسیاری از ما وقتی نتیجه را نمی‌بینیم، تصور می‌کنیم خدا صایمان را نشنیده است، در حالی‌که امام سجاد(ع) می‌فرماید کمک خدا نزدیک است؛ یعنی در مسیر زندگی انسان جریان دارد، حتی اگر هنوز آن را نبینیم.

قرآن کریم نیز همین امید را زنده نگه می‌دارد: «إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا»، بی‌تردید با سختی، آسانی است. خداوند نفرمود بعد از سختی، بلکه فرمود با سختی، یعنی گشایش، از همان لحظه‌های دشوار آغاز می‌شود، هرچند هنوز برای ما آشکار نباشد.

شاید امروز هنوز حق شما با ننگشته باشد، شاید هنوز پاسخ روشنی نگرفته باشید، اما دعای چهاردهم به ما یاد می‌دهد که فاصله میان مظلوم و یاری خدا، فاصله‌ای دور و دست‌نیافتنی نیست. وظیفه ما این است که حق را از راه درست دنبال کنیم، امیدمان را حفظ کنیم و یقین داشته باشیم که خدا هیچ پرونده‌ای را نیمه‌کاره رها نمی‌کند.

احکام

آیا تأخیر در ادای نذر جایز است؟

سمانه رضوانی اندر یکی از اعمال عبادی و تعهدات شرعی است که انسان به موجب آن، انجام کاری را بر خود واجب می‌کند. اما گاهی به دلایل مختلف، فرد نمی‌تواند در زمان مقرر یا به موقع، نذر خود را ادا کند و این پرسش مطرح می‌شود که آیا تأخیر در ادای نذر جایز است و آیا کفارهای بر آن تعلق می‌گیرد؟ از آنجاکه پاسخ این مسئله بستگی به چگونگی نذر از نظر تقید به زمان دارد، در ادامه نظر مراجع عظام تقلید را درباره تأخیر در ادای نذر می‌خوانیم.

شهید آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای:

تابع چگونگی نذر است، اگر نذر، مقید به زمان خاصی نباشد، تأخیر آن تا زمانی‌که گمان به مرگ پیدا نشده است، اشکال ندارد و کفار ندارد.

آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی:

به مقداری که نگویند مسامحه در انجام دادن نذر می‌کند، می‌تواند تأخیر ببیند.

آیت‌الله العظمی سیستانی:

اگر نذر کند عملی را انجام دهد، باید همان‌طور که نذر کرده است به جا آورد، پس اگر نذر کند که روز اول ماه صدقه بدهد یا روزه بگیرد، یا نماز اول ماه بخواند، چنانچه قبل از آن روز یا بعد از آن به جا آورد، کفایت نمی‌کند. و نیز اگر نذر کند که وقتی مریض او خوب شد صدقه بدهد، چنانچه پیش از آنکه خوب شود صدقه را بدهد، کافی نیست.

بررسی راه و رسم زندگی به سبک امام مهربانی‌ها در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر ناصر رفیعی

مکتب امام رضا(ع)، مکتب عقلانیت است

گفت‌وگو

آئمه مستقیمی از جلوه‌های رأفت امام رضا(ع) در حق نه فقط شیعیان بلکه همه پیروان و دوستداران ایشان، سخنان و احادیث و دستورالعمل‌هایی است که بدون آنکه گرد کهنگی بگیرد، می‌تواند زندگی ما را در مدار سعادت قرار دهد و به مقصد حیات طیبه برساند. سالروز شهادت حضرت ثامن الحجج(ع) که پیش از هر زمان دل‌ها متوجه حضرت(ع) است، فرصتی است مغتنم برای آشنایی بیشتر با این سخنان و راهبردهای رضوی. در این باره با حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر ناصر رفیعی، عضو هیئت علمی جامعه المصطفی و خطیب سرشناس مذهبی، گفت‌وگو کرده‌ایم.

ویژه ایام شهادت

گره‌گشایی عادت حضرت(ع) بود

یکی از ویژگی‌های امام رضا(ع) گره‌گشایی از مردم و راه‌انداختن کار آن‌ها در زمان حیات بود، البته امروز نیز همان‌گونه است چون امام، حی و شهید ندارد. امام رضا(ع) در حدیثی فرمودند: «کسی که گرهی از کار مؤمنی باز و مشکل او را حل کند، خداوند نیز روز قیامت، مشکل او را حل و مسیر را برای او آسان می‌کند». آیات قرآن نیز در این باره می‌فرماید: «ما در زندگی آن‌ها که به مردم خدمت می‌کنند، گشایش و آسانی ایجاد می‌کنیم و کارشان را راه می‌اندازیم اما کار آن‌هایی که بخل می‌ورزند و کار مردم را راه نمی‌اندازند، گره می‌خورند و در زندگی با سختی می‌فرماید: «مردم خانواده من هستند و محبوب‌ترین افراد نزد من کسانی هستند که به مردم برسند، یعنی به خانواده من برسند و بار از دوش آن‌ها بردارند».

سنت کمک به فقرا در زندگی امام رضا(ع)

در روز عرفه هدایای فراوانی برای امام رضا(ع) آوردند و ایشان همه آن هدایا را نقدییم فقر کردند. فضل بن سهل، وزیر مأمون، به این رفتار اعتراض کرد اما حضرت ثامن‌الائمه(ع) فرمودند: «این‌ها غنیمت است و همه را برای خودمان برداشتیم، اگر نکه می‌داشتیم از بین رفته بود، حالا که اتفاق کردیم، می‌ماند.» نقل است روزی پیامبر(ص) گوسفندی را ذبح کردند و پس از توزیع گوشت قربانی، فقط مقدار کمی از آن باقی ماند. یکی از همسران پیامبر(ص) گفت: هیچ نماند. پیامبر(ص) فرمودند: «اتفاقاً همه‌اش ماند. این میزانی که می‌خوریم، نماند و آنچه برای فقرا می‌دهیم، می‌ماند.» این فرهنگ متعالی است که انسان بداند آنچه می‌بخشد، می‌ماند.

حجت‌الاسلام والمسلمین رفیعی:

یکی از ویژگی‌های مهم مکتب امام رضا(ع) عقلانیت است. متأسفانه بسیاری از مردم این روزها اهل خرافه شده‌اند، در صورتی‌که مگر خداوند اجازه می‌دهد که بعضی افراد زندگی برخی دیگر را دستخوش تغییرات منفی کنند؟

همسایه‌داری در بیان امام حسن مجتبی(ع)

این دستور سبط اکبر پیامبر اعظم(ص) به مسلمانان جهان مبنی بر احسان نمودن به همسایگان و شرط مسلمانی شمردن آن، ضرورت و اهمیت همسایه‌داری را آموزش می‌دهد. مسلمان نه تنها باید از ادیت و آزار همسایه دوری کند و اسباب مزاحمت و ناراحتی او را فراهم نسازد، بلکه باید اسباب شادمانی و خوشحالی همسایه را ایجاد کند و هرکار و سخنی را که لیختند و تبسم بر چهره همسایه می‌آورد، در روابط اجتماعی انجام دهد و بیان کند. پیروان امام حسن مجتبی(ع) می‌توانند با رعایت حقوق همسایگان و برخورد زیبا با آنان و عمل به این فرمان امام در جامعه اسلامی در راهی که امام دوم برای مسلمانان ترسیم نموده‌اند، گام بردارند.

نسبت به همسایه را بیان کرده‌اند. بنابراین احسان به همسایه لازم است. جمله «تُكُنْ مُسْلِمًا» بین همسایه‌داری و مسلمانی ارتباط و پیوند برقرار می‌کند. همسایه‌داری از صفات اخلاقی مسلمانی است. مسلمان به همسایه نیکی و لطف می‌کند و برای همسایه‌اش نعمت است. همسایه از او راضی و خشنود است و او را دوست می‌دارد و از همسایگی‌اش خوشحال است. راجع اصفهانی در بیان معنای حُسن نوشته است: «الْعُسن عبارة عن كل مذهب مرغوب فيه»، «المفردات فی غریب القرآن، ص ۱۱۸». حسن عبارت از هر شادی‌آفرینی است که انسان به آن رغبت و میل دارد.

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدرضا جعفری

احسان کن تا مسلمان باشی. همسایه‌کسی است که در یک منزل و ساختمان و خانه یا پهلوی خانه انسان زندگی می‌کند. در گستره جغرافیایی تا چهل خانه متصل به خانه انسان از همسایگان او محسوب می‌شوند. مسلمان باید با همسایه‌اش رفتار نیک و گفتار زیبا و پسندیده داشته باشند. مستأجر انسان همسایه داخل خانه اوست و رعایت حال او و نیکی و خوش‌رفتاری با وی در اولویت است. همسایه‌ای که مسلمان و از فامیل انسان است، سه حق همسایگی و مسلمانی و فامیل بودن را با هم دارد. امام دوم در این حدیث با فعل امر «أحسن» وظیفه مسلمانی انسان

«اخلاق مسلمانی» فضیلت‌ها و مکارم و محاسن و صفات زیبایی بسیاری را شامل می‌شود. باید این ویژگی‌ها و صفات سازنده اخلاق مسلمانی را شناخت و به آن آراسته شد. قرآن و احادیث اهل بیت(ع) بهترین منبع و راه شناخت اخلاق مسلمانی است. اهل بیت(ع) در عمل و رفتار در سطح عالی به اخلاق مسلمانی آراسته بودند و در سخن و گفتار نیز شاخصه‌های اخلاق مسلمانی را آموزش داده‌اند.

امام حسن مجتبی(ع) در حدیثی، یک ویژگی اخلاق مسلمانی را همسایه‌داری و حسن الجوار دانسته و چنین فرموده‌اند: «أحسن جوارنَ جوارک تُکُنْ مُسْلِمًا»، «کشف‌الغمّه فی معرفه‌الائمه، ج یک، ص ۵۵۶» «جوار الانوار، ج ۷۸، ص ۱۱۲»، با کسی که همسایه توست، نیکی و

درنگ